

A phenomenological study of animal abuse in the Varzajang ceremony

Hossein Solati^{*}, Morteza Bahrani^{}**

Seyed Khodayar Mortazavi^{*}**

Abstract

Varzajang”, has long been a source of entertainment for some people, but its main core is “war”, and the issue of different generations, i.e. "human-animal interaction", remains. Considering that the existing social reality is not separate from the experiential background of the people involved in it, and the natural views make the continuation of the phenomenon stand out, according to some researchers, it is called social cohesion and economic function, and Varzajang actors want its continuation under the title of preserving the native game, and defend the tradition, using the phenomenological method with focusing on the direct approach, tried to answer this question, what is the intention of these actors in different generations to be in the mentioned position? The result of this study indicates that the proponents and opponents face "phantom pain" And the only possibility to get rid of the mentioned dangers is to embrace “with” the world in which we are thrown.

Keywords: Varzajang, bullfighting, animal abuse, phenomenology, animal rights.

* Ph.D Candidate of Political Sociology, Department of Political Science, South Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran, Hossein.Solati1361@gmail.com

** Associate Professor, Institute of Cultural and Social Studies, Ministry of Science, Tehran, Iran (Corresponding Author), mortezabahrani@yahoo.com

*** Assistant Professor, Department of Political Science, South Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran, Skmortazavia@gmail.com

Date received: 17/05/2023, Date of acceptance: 09/02/2024

Introduction

The phenomenon of “Varzajang” in the north of Iran is the fighting of two bulls. This event in its first instance, a show was among the entertainments of the native people, but little by little it became an opportunity to represent the rule of the kings in the celebrations. In the last few centuries, with the change of generational relations, this show has become a platform for gambling.

Since this social reality is not separated from the experience of the people involved in it, relying on the most central presupposition of modernity, which is the necessity of rationality, we seek to investigate the situation of the people of Gilan and provide the possibility of questioning about animal abuse and animal rights among Varzajang activists. In this regard, by choosing a lived experience among the described social group, we discussed the natural attitudes among the supporters of this group. The question is, what is the intention of these activists to be in the described position? Therefore, in this research, we have in mind the reduction of harm (to humans or animals) and the reduction of evil.

Discussion & Result

The first experience: A man said: “In the past, bulls were free in autumn, they easily went to pasture and sometimes they returned home after a few months; there was always a possibility of a fight between the bulls. These wars were far from our interference, but to prevent untimely wars, we tried to limit the fighting of the bulls so that the bulls would recognize one of them as the superior bull. Therefore, we were watching the bullfight”.

The second experience: One day, I went to see a family who supported their living expenses by breeding bulls. According to the belief of most fans of Varzajang, the bull wants to go to war! For them, an animal is not just a living being; it is a part of their life that they can talk to, love, even dance, and play with animals.

I asked someone, why do you send an animal that you raised with love to be killed on the battlefield? He said: “First of all, we don't want them to be injured, but many people in our city sent their children to the war in Syria for their belief! Didn't they love their children?! All this, I fight for the comfort of the animal; Let him fight for me once”.

Contrary to Gholami's (1390) account of the animal war, my experience represented the death of one of the bulls on the battlefield. No gambling loser was worried about a

bull who fought to the end! Betting winners don't care about animals and promise each other a barbecue. Here, all the five freedoms of Singer (2015) around the welfare of animals apply, but no one thinks for a moment about killing animals. Although some Varzajang activists know that animals suffer from physical and non-physical injuries, no one wants to admit cruelty to animals.

Classification of bullfighters

According to the definition of animal abuse, Varzajang activists can be divided into several categories:

- 1) They are not aware of their animal abuse or do not admit it.
- 2) They admit to animal cruelty to some extent, but they are engaged in it.
- 3) Animal cruelty is not relevant for them.
- 4) To some extent, they admit to the animal cruelty of others, but they consider themselves spectators!

Conclusion

At present, the varzajang relying on tradition without critical thinking continues. Even Bromberger (2017), expresses hope that this play will be held in Iran without a ban! In other words, on the one hand, Gholami(1390), Mousavi(1386), Jamali(1401), not only did not mention the rights of animals, but they sought to open a way to hold a truth called native traditions. On the other hand, many studies related to animal rights in Iran have used religious discourse to oppose the suffering of animals. According to Blumenberg, we are witnessing "Phantom Pain". Based on this concept, those who have a limb amputated cannot cope with the loss of the limb and for a long time think that the empty place of this limb hurts. Blumenberg considers a challenge of the modern era to be the problem that some people still speak in the language of theology (Kroll, 1400). Therefore, dealing with this issue in an independent framework is felt as a modern necessity as the ideal of the rule of wisdom for the individual and social well-being of Iranian citizens, because a large number of Iranian researchers are still facing Phantom Pain and are trying to solve the problems of the modern world with traditional means. Not only the researchers but also the people involved in the Varzajang ceremony are facing Phantom Pain; in the sense that they cannot cope with the loss of a missing limb (animal as an instrument) in the modern world.

Bibliography

- Arendt, H. (1981). *The life of the mind*, Translated by masoud olia, Tehran: Qoqnoos, [in Persian]
- Bromberger, C. (2017). Les combats de taureaux dans le nord de l'Iran, une passion populaire interdite, 21-33.
- Chodźko, B. A. (1975). *The land of Gilan*, Translated by Siros Sohami, Tehran: Payam, [in Persian]
- Cohen, E. (2014). Bullfighting and tourism. *Tourism Analysis*, 19(5), 545-556.
- Cordeiro-Rodrigues, L., & Achino, E. (2017). A case study on moral disengagement and rationalization in the context of Portuguese bullfighting. *Polish Sociological Review*, 199(3), 315-328.
- Eslah Arabani, A. (1997). *The book of Gilan*, third volume, first edition, Tehran: Iranian Research Group, [in Persian]
- Geertz, C. (1973). *Interpretation of cultures*, (Vol. 5019). Basic books.
- Gholami, A. (2011). *local games of Gilan*, Rasht: Farhang Ilia, [in Persian]
- Hoyt, G. (2017). Fighting against Bullfighting: *Tackling Spain's Bloody Tradition*.
- Iman, M. T. (2018). *Methodology of Qualitative researches*, 4th edition. Qom: University and Hozeh, [in Persian]
- Ishii, H. (2006). Bull fighting: tradition and acculturation. *International Journal of Sport and Health Science*, 4(Special_Issue_2006), 152-160.
- Ishikawa, N. (2009). Inheritance and characteristics of bullfighting in Japan. *Japanese Journal of Human Geography*, 61(6), 514-527.
- Jamali, M. (2022). Anthropological study of varzajang, master's thesis, department of sociology, *Faculty of Literature and Humanities*, Gilan University, [in Persian]
- Kroll, J. P. (2021). *A human end to history?*, Translated by Zaniar Ebrahimi, Tehran: Pegah Rooz No, [in Persian]
- Le Bot, O. (2016). The Limitation of Animal Protection for Religious or Cultural Reasons. *US-China L. Rev.*, 13, 1.
- Meshkat, M. S. (2019). The Comparative Study of Animal Abuse in Iranian and the U.S. Criminal System, *Criminal Law Research*, 8(29), 171-202, [in Persian]
- Mousavi, S. H., Abbasi, H., Mohammadi, M., Nejadbakhsh, A. (2006). Anthropological research on Varzajang in Gilan culture, *Iranian Journal of Social Studies*, 1(2), 164-181, [in Persian]
- Mousavi, S., Abbasi, H., Nejadbaksh, A., Rafi, H. (2007). *Gilan traditional plays and games*, Rasht: Farhang Ilia, [in Persian]
- Olearius, A. (1990). *Olearius's travelogue*, Translated by Hossein Kordbcheh, Volume 1, Tehran: Kitab Bari Hameh, [in Persian]
- Pashai, SH. (2022). The lack of legislation relating to animal rights from legal perspective and psychology, *International Journal of Nations Research*, 7(74), 103-121, [in Persian]
- Rabino, H. L. (1962). *Ancient sports in Gilan*, Translated by Abdul Hossein Malekzadeh, Rasht: Canopy, [in Persian]

173 Abstract

- Samim, R. (2019). *Generational confrontations and political stability in contemporary Iran*, first edition, Tehran: Strategic Studies Research Institute, [in Persian]
- Singer, P. (2002). *Animal liberation*, Tehran: Qoqnoos, [in Persian]
- Smith, D. W. (2017). *Husserl*, Translated by Gholam Abbas Jamali, Tehran: Naqsh Jahan, [in Persian]
- Styfals, W. (2020). *No spiritual investment in the world: gnosticism and postwar German philosophy*, Translated by Zaniar Ebrahimi, Tehran: Pegah Rooz No, [in Persian]
- Villena, D. (2021). A Critique of Mario Vargas Llosa's Putative Justifications of Bullfighting. *Journal of Animal Ethics*, 11(2), 31-41.

پروہشگاہ علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

بررسی پدیدارشناسانه حیوان‌آزاری در مراسم ورزا جنگ

حسین صولتی*

مرتضی بحرانی**، سیدخدایار مرتضوی***

چکیده

خون‌بازی دو گاونر که گیلانی‌ها آن را «ورزاجنگ» می‌نامند از دیرباز مایه سرگرمی برخی بود اما هسته اصلی آن یعنی «جنگ»، و مسئله نسل‌های مختلف یعنی «تعامل انسان و حیوان» همچنان باقی است. با توجه به اینکه واقعیت اجتماعی موجود، منفک از بستر تجربی افراد درگیر در آن نیست و نگره‌های طبیعی، موجب برجسته‌شدن تداوم پدیده، نزد برخی از پژوهشگران تحت عنوان انسجام اجتماعی و کارکرد اقتصادی شده و کنشگران ورزاجنگ خواهان استمرار آن تحت عنوان پاسداشت بازی بومی، و دفاع از سنت هستند، این پژوهش با بهره‌گیری از روش پدیدارشناختی با تمرکز بر رهیافت مستقیم، سعی نموده به این پرسش پاسخ دهد که قصد این کنشگران در نسل‌های مختلف از قرارگیری در موقعیت موصوف چیست؟ نتیجه کار بیانگر این است که موافقان و مخالفان با «درد شب» مواجه هستند و تنها امکانی که برای رهایی از مخاطرات مذکور متصور است خودآثباتی درون‌ماندگار انسان متناهی و هم‌آغوشی «با» جهانی است که در آن پرت شده‌ایم.

کلیدواژه‌ها: ورزاجنگ، گاو‌بازی، حیوان‌آزاری، پدیدارشناسی، حقوق حیوانات.

* دانشجوی دکتری جامعه‌شناسی سیاسی، گروه علوم سیاسی واحد تهران جنوب، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران،

Hossein.solai1361@gmail.com

** دانشیار مؤسسه مطالعات فرهنگی و اجتماعی وزارت علوم، تهران، ایران (نویسنده مسئول)،

MortezaBahrani@Yahoo.Com

*** استادیار گروه علوم سیاسی واحد تهران جنوب، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران، Skmortazavia@gmail.com

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۲/۲۷، تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۱۱/۲۰

۱. مقدمه

پدیده «ورزاجنگ» در گیلان و معادل‌های آن در مازندران، یعنی «ورزوجنگ» و «جونکاسره»، تجربه به جان هم انداختن و جنگ‌افروزی میان دو گاو نر است که تا سرحد مرگ یک دیگر را زیر ضربات شاخ و فشارهای سم، و در هیاهوی تماشاچیان و صاحبان‌شان خرد و خمیر می‌کنند. این مراسم در نخستین بزنگاهش، نمایشی در میانه سرگرمی‌های مردم بومی و گاوبان‌ها (گالش) بود اما اندک اندک فرصتی برای بازنمایی سلطه شاهان در جشن‌های بزرگ شد. در چند سده اخیر با تغییر مناسبات نسلی، این نمایش، به بازی، سرگرمی و لمح‌های زودگذر در زندگی انسان‌هایی بدل شده است که این پدیده فراویز را مجالی برای قمار و لذت می‌پندارند.

از آنجا که این خون‌بازی یا واقعیت اجتماعی موجود، منفک از بستر تجربی و مستقل از ذهن افراد درگیر در آن (اعم از موافقان و مخالفان) نیست، با تکیه بر مرکزی‌ترین پیش‌انگاشت مدرنیته یعنی ضرورت خردورزی برای تسهیل زندگی انسانی، و فرارفتن از ایدئولوژی و نسبیت‌باوری فرهنگی نزد سنت‌اندیشان و متفکران پست‌مدرن که منکر پیشرفت و بهبود اجتماعی هستند، به دنبال این هستیم که با بررسی موقعیت به توصیف درنیامده مردم گیلان در زیست‌جهان تاریخمند بین‌الاذهانی، امکان پرسشگری حول حیوان‌آزاری و حقوق حیوانات را در میان کنشگران «ورزاجنگ» فراهم کنیم. پیش‌فرض بنیادین ما این است که خشونت علیه حیوان یکی از زمینه‌های تداوم خشونت در میان انسان‌هاست. از این رو ورزاجنگ که به راستی یک جنگ است نمی‌تواند نسبتی با بازی داشته باشد که به ویژه در دوران مدرن قصد انسان از بازی انسجام بیشتر و تحقق شادی گسترده است. در همین راستا، با انتخاب یک زیست‌تجربی در میان گروه اجتماعی موصوف، نگرش‌های طبیعی‌شده در میان حامیان این گروه را مورد بحث و پژوهش قرار خواهیم داد و پدیدار خواهیم کرد که افراد درگیر با چه دستاویزهایی خواهان تداوم یک امر خشونت‌آمیز به مثابه یک جاذبه فرهنگی و هویتی هستند.

چگونه است که نه تنها افراد درگیر، بلکه بسیاری از پژوهشگران این حوزه نیز خواهان تداوم این سنت فرهنگی نامتعارف هستند؟ به تعبیر دیگر، پرسش این است که قصد این کنشگران در نسل‌های مختلف از قرارگیری در موقعیت موصوف چیست؟ هرچند تنش و مخاطرات تعامل انسان و حیوان و سخن از حقوق حیوانات در ایران گاهی سیاسی تلقی می‌شود اما چگونگی معنایابی و شیوه‌های عمل کنشگران ورزاجنگ در نسل‌های متفاوت، درخور شناختی است که اخلاق پژوهش ما را بر آن می‌دارد تا نسبت به آن بی‌تفاوت نباشیم.

در گام‌های پژوهشی خود، سعی داریم موضع خودمان پیرامون نسبت انسانی یا غیرانسانی با حیوانات غیرانسانی را آشکار نماییم. به تعبیر دیگر پدیدارگی آستانه انسانیت، مسئله‌ای می‌باشد که در رابطه میان حیوان و انسان برایمان حائز اهمیت است. در نتیجه، در سطور آتی کاهش آسیب (به انسان یا حیوان)، کاهش رنج، کاهش آزار و اذیت، کاهش ردیلت و به‌طور خلاصه کاهش شر را در پیش چشم داریم.

۲. پیشینه پژوهش

نگاه به مراسم ورزاجنگ به مثابه خشونت علیه حیوان تاکنون در هیچ پژوهشی پی گرفته نشده است. در مقابل، بسیاری بدون توجه به رابطه انسان با حیوان، آن را از زوایای مختلف مورد ستایش نیز قرار داده‌اند. اصلاح‌عربانی (۱۳۷۴) به‌عنوان سرپرست یک گروه از پژوهشگران در «کتاب گیلان»، در دو بخش فرهنگ عامه و جاذبه گردشگری به ورزاجنگ می‌پردازد و از ورزاجنگ بدون توجه به حقوق حیوانات، چونان یک «جاذبه فرهنگی» یاد می‌کند! این «فرهنگ عامه» یا «جاذبه گردشگری» از میل اهالی مراسم به تداوم نیز پرده بر می‌دارد. چنانکه موسوی و همکاران (۱۳۸۵) در مقاله‌ای تحت عنوان «پژوهش مردم‌شناختی درباره ورزاجنگ در فرهنگ گیلان»، ضمن اشاره به ضرورت‌های تداوم و احیاء مکانیزم‌های موثر در این سنت و هویت فرهنگی، به ویژگی‌های «ورزا»، محل پرورش و نگهداری، تاریخ نام‌گذاری، مراکز نمایش ورزاجنگ، ارتباط ورزاجنگ با نهادهای اجتماعی (خانواده، اقتصاد، مذهب، موسیقی و...)، واژه‌شناسی حول ورزا در فرهنگ عامیانه، می‌پردازند و بر این باورند که نمایش‌های سنتی محصول ادارک مردمان ساکن در یک منطقه است و رابطه تنگاتنگی با شیوه‌های زندگی، رفتار و مناسبات فرهنگ گیلانی دارد. در مجموع، حقوق حیوانات به هیچ عنوان مدنظر موسوی و همکارانش نبوده است؛ و تنها به حقوق تماشاگران و ضرورت‌های پرهیز از آسیب انسان‌ها به‌هنگام تماشای این سنت، می‌پردازند. موسوی و همکاران (۱۳۸۶) تقریباً با همان گروهی که مقاله ورزاجنگ را نگاشتند در کتابی تحت عنوان «نمایش‌ها و بازی‌های سنتی گیلان»، با هدف شناسایی بازی و نمایش‌های بومی با روش‌های میدانی و با ابزار مصاحبه و مشاهده درپی آشکارگی فرهنگ در پستو پنهان شده عناصر گیلانی می‌باشند؛ اما بازهم در این تعامل، حیوان و رابطه آن با انسان موضوعیت ندارد. غلامی (۱۳۹۰) نیز بسان پژوهش‌های پیشین ضمن مخالفت با منع قانونی ورزاجنگ، در کتابی تحت‌عنوان «بازی‌های محلی گیلان» می‌نویسد «میدان جنگ در ورزاجنگ مثل میدان گاو‌بازی در اسپانیا محصور نیست که خطر مرگ، حیوان

را تهدید نماید بلکه گریزگاه‌های فراوانی برای فرارِ گاو مغلوب وجود دارد». بدین ترتیب اندک توجه وی به حیوان، مخالفتی برای ممنوعیت این پدیده را فراهم نمی‌کند. جمالی (۱۴۰۱) در پایان‌نامه‌اش و همچنین در مقاله‌ای تحت عنوان «مطالعه مردم‌شناختی ورزش‌جنگ: مطالعه موردی شهرستان خمام» و با روش کیفی و مصاحبه با ۳۰ نفر از ساکنان شهر خمام به بررسی مفهوم بازی و برخورد نیروی انتظامی با ورزش‌جنگ می‌پردازد و با تأکید بر اینکه ورزش‌جنگ «کمکی به زندگی اقتصادی روستائیان» بوده و لزوماً منفی نیست، بر کارکردهای مثبت آن در قالب انسجام اجتماعی، کارکرد اقتصادی، جذب سود و عواید مالی برای میزبان، جذب گردشگر و توریست تأکید می‌کنند و در انتها با پیشنهادی پیرامون شفافیت در فرآیند مالی مسابقه، اختصاص زمین مشخص، کاهش مزاحمت‌های متصور در تردد به روستاها، بر این باورند که می‌بایست فرصت و ظرفیت توسعه این بازی را فراهم نمود.

برعکس پژوهش‌های داخلی پیرامون ورزش‌جنگ که به دنبال رفع موانع برگزاری آن هستند، پژوهش‌های خارجی با فراز و نشیب‌های گوناگون مواجه است و پدیدارگی حقوق حیوانات در برخی از آن‌ها کاملاً مشهود است. برای برخی از این پژوهش‌های می‌توان به موارد زیر رجوع کرد: گیرتز (۱۹۷۳)؛ هیروکازو ایشی (Hirokazu Ishii) (۲۰۰۶)؛ ناو ایشیکاوا (Nao Ishikawa) (۲۰۰۹)؛ کوهن (Erik Cohen) (۲۰۱۴)؛ له‌بات (Olivier Le Bot) (۲۰۱۶)؛ ژنویو هوی (Genevieve Hoyt) (۲۰۱۷)؛ رودریگز و آچینو (Luis Cordeiro-Rodrigues & Emanuele Achino) (۲۰۱۷)؛ از میان این مطالعات، برومبِرژ (Christian Bromberger) (۲۰۱۷) در مقاله‌ای تحت عنوان «گاو‌بازی در شمال ایران، یک دلبستگی ممنوعه مردمی» به محبوبیت پدیده ورزش‌جنگ در میان مردم ژاپن و کره جنوبی و اختصاص استادیوم بزرگ به آن اشاره می‌کند و با تعجب می‌نویسد در ایران مسئولان علیرغم ریشه‌های سنتی، بدان توجه نمی‌کنند و به شکل مخفیانه برگزار می‌شود. نویسنده هرچند پس از یک زیست تجربی میان مردم و تماشای ورزش‌جنگ در گیلان، از شرط‌بندی، رشوه، نحوه تغییر زمین و زمان بازی، شیوه التیام زخم‌های حیوان، هم‌وزنی گاوهای رقیب، تحریم بازی در ماه‌های مذهبی محرم و رمضان و.. می‌نویسد اما به حقوق حیوانات نمی‌پردازد و بر این باور است که مواجهه نسل‌های مختلف با ورزش‌جنگ به صورت پاندولی تغییر می‌کرده اما نقطه نزول این پدیده، اصلاحات ارضی ۱۹۶۲ می‌باشد که با مدرنیزاسیون کشاورزی همراه بوده است. وی در انتهای مقاله ابراز امیدواری می‌کند که در روند بازسازی سنت، ورزش‌جنگ محبوبیت خود را مجدداً بازیابد. در مطالعه‌ای دیگر، ویلنا (David Villena) (۲۰۲۱) در مقاله‌ای تحت عنوان «نقدی بر توجیهات احتمالی گاو‌بازی ماریو

بررسی پدیدارشناسانه حیوان‌آزاری در مراسم ورزا جنگ (حسین صولتی و دیگران) ۱۷۹

بارگاس یوسا» سه دسته از استدلات برندهٔ جایزهٔ نوبل ادبیات ۲۰۲۰ و نامزد اسبق ریاست جمهوری پرو در حمایت از گلوبازی را به چالش می‌کشد. بارگاس یوسا با تکیه بر دیدگاه‌های لیبرال پیرامون (۱) آزادی مدنی، (۲) ضرورت حمایت از آثار هنری و زیباشناختی، (۳) حفظ سنت و فرهنگ ملی به دفاع از گلوبازی، برهان اقامه می‌کند که همهٔ این برهان‌ها توسط ویلنا طی این نگاشت پاسخ داده می‌شود. نویسنده در ابتدا با اشاره به اینکه امروز گلوبازی تنها در هشت کشور قانونی است و در دو دهه اخیر جزایر قناری (در سال ۱۹۹۱)، نیکاراگوئه و کاتالونیا (در سال ۲۰۱۰) و پاناما (در سال ۲۰۱۲) نیز گلوبازی را ممنوع کردند؛ می‌نویسد هرچند بارگاس دشمنان گلوبازی را گروهی متعصب و ناهمدل با آزادی و دموکراسی قلمداد می‌کند اما این قیاس نادقیق و مخالف روح دموکراسی می‌باشد؛ و با طرح اینکه چگونه ممکن است دموکراسی حق صدمه و آسیب را نوعی آزادی بپندارد؟! بر این باور است که این پدیده یک قتل واقعی می‌باشد که در آن خون، رنج و درد، تظاهر نیست و در انتها با اشاره به مخالفت ۷۰ درصدی مردم پرو در یک نظرسنجی ملی طی سال‌های ۲۰۱۳ و ۲۰۲۰، نتیجه می‌گیرد که یک عمل سستی نمی‌تواند مشروعیت اخلاقی یک عمل را تضمین نماید.

۳. روش‌شناسی پژوهش

این مطالعه، تحقیقی برای استخراج عصاره و قصدمندی کنش انسانی، شیوه‌ای از تفحص با مختصات توصیفی، بازتابی و انعکاسی است که پدیدارشناسی نامیده می‌شود؛ به عبارت دیگر، با چگونگی امور، نه چرایی موضوع مطروحه، سروکار داریم (ایمان، ۱۳۹۴: ۵). بنابراین شیوهٔ معنای تجربه و آنچه که افراد یک گروه تجربه می‌کنند، ارائه می‌شود. در همین راستا با پشت سرگذاشتن مباحث فلسفی مدنظر هوسرل، سعی می‌کنیم به معنایی که از سوی انسان به تجربه الصاق می‌شود، بپردازیم و ضمن آشکارگی بین‌الذهانیت کنشگران یک گروه فراویز، از شبکهٔ مربوطیت تن‌های انسانی با حیوان و جهان بنویسیم.

از آنجایی که سفر به سرزمین پدیدارشناسی با مشاهدهٔ جهان اطراف‌مان یعنی جهان زندگی‌روزمره آغاز می‌شود (اسمیت، ۱۳۹۶: ۲۰۷)؛ در نتیجه، به منظور دستیابی به صورتی بکر و دست‌نخورده، سعی کردیم در گام جمع‌آوری اطلاعات، رهیافتی تجربی (آنچه مشارکت‌کنندگان در موقعیت خاص تجربه نموده‌اند) را برگزینیم و داوری خود را در پراکنش نهیم اما در گام‌های بعدی در سایهٔ اندیشه‌های بلومبرگ و همچنین اتخاذ یک رویکرد خاص در مواجهه با حیوانات، به تحلیل اطلاعات پرداختیم؛ به نحوی که اطلاعات به‌سمت دستیابی به

گزاره‌های مهم و بامعنا کاهش یافت تا در ترکیب این گزاره‌ها، مقوله‌ها یا مفاهیم پرمعنا حاصل آیند و در انتها اقدام به بازسازی، تحلیل و شکل‌دهی تجربیات انسانی نمودیم.

به عبارتی، در پدیدارشناسی خود از موقعیت مورد توصیف، به‌جای سخن گفتن از متغیرها، با نگرش طبیعی‌ای شروع کردیم که مردم عادی از طریق آن در زیست‌جهان مشارکت می‌کنند. در نتیجه، به‌جای آزمودن متغیر، به اکتشاف سنخ‌بندی‌های رسوب‌یافته در سطح زیرین آگاهی انسان پرداختیم. در همین راستا، از میان انواع روش‌های کاربست پدیدارشناسی، به چشم‌انداز تیتچن و هابسن (به نقل از ایمان ۱۳۹۷: ۱۳) از دو رهیافت مستقیم (پژوهشگر بیرون از پژوهش) و رهیافت غیرمستقیم (پژوهشگر داخل متن پژوهش)، تکیه نمودیم. براین اساس، پژوهشگران سعی نموده با اعضای مورد مطالعه زندگی کند، بگریزد، شادی کند، در میدان‌های ورزش‌جنگ حاضر شود و از آداب، روش و منش آن‌ها پیروی نماید و حتی گاه‌ا خلاف‌آمد آنچه صحیح می‌پنداشته، کنشی غیرمعمول (به‌منظور تحقق و تعالی اهداف پژوهش) درپیش گیرد؛ اما باز هم، باید گفت این پژوهش برآمده از یک رهیافت مستقیم (پژوهشگر بیرون از تحقیق) است. چراکه حضور در گروه اجتماعی مورد مطالعه کافی نیست؛ زندگی با طرفداران ورزش‌جنگ، تنها همراه‌شدن در میدان‌های جنگ یا حضور در ضیافت‌های آن‌ها نیست اما در مصاحبه‌ها و جمع‌آوری داده، تمامی تلاش پژوهشگر برآن بوده که در قامت یک رهیافت غیرمستقیم ارتباط و گفتگو در یک حضور مستمر شکل گیرد. به همین خاطر مصاحبه‌ها ساخت‌مند و چارچوب‌بندی نگردید تا گفتگو در کمال آرامش شکل گیرد. جامعه پژوهش ما مربوط به گروهی است که به ورزش‌جنگ می‌پردازند و به طور خاص معطوف به تعامل انسان و حیوان است.

درمجموع ما در این پژوهش سعی می‌کنیم ضمن توصیف یک موقعیت از زندگی روزمره که سرشار از جلوه‌های عینی و ذهنی است با تکیه بر ضرورت‌های خردورزی در اندیشه مدرن، از مفهوم عقلانیت ابزاری گذر نماییم و در نهایت از نابهنجاری‌ها و شرارت‌های رابطه انسان و حیوان بکاهیم. بنابراین روشی و ایستاری کنشگرانه را برگزیدیم و به منظور اجرای بهینه این ایستار، از «گروه‌کانونی» (Focus group) و نمونه‌برداری گلوله‌برفی گرفتیم؛ از گلوله‌برفی استفاده کردیم چون گروه یا جامعه به راحتی قابل شناسایی نبود. بنابراین پس از شناسایی برخی از افراد، شرکت‌کنندگان جدید در مصاحبه به پژوهشگر معرفی شده‌اند. به تعبیر ساده‌تر، در این روش هسته کوچک اصلی با افزایش مرحله‌ای، رشد یافت. در ضمن، از گروه‌کانونی بهره گرفتیم چون آن را برای فراهم‌نمودن یک محیط ایمن (ازنظر ذهنی)،

بررسی پدیدارشناسانه حیوان‌آزاری در مراسم ورزا جنگ (حسین صولتی و دیگران) ۱۸۱

غیرتهدیدکننده (از نظر عینی) و همچنین به منظور دستیابی به ادراکات شرکت‌کنندگان (بین‌الذهانی)، کارآمد یافتیم.

۴. یافته‌های پژوهش

۱.۴ ورزا جنگ در تجربه پژوهش‌گر (روایت اول رهیافت مستقیم)

به دنبال معرفی یک نفر (تصریح به روش گلوله‌برفی)، برای دیدار و مصاحبه با یکی از نمونه‌های پژوهشی در اطراف رشت، وارد روستای «گاوکول» شدیم. فراتر از نام روستا که به معنی «شانه گاو» یا «کوهان گاو» بود و می‌توانست خود به‌عنوان سوال انضمامی پژوهش‌های بعدی پیرامون ورزاجنگ، مهم جلوه نماید، با مردی گالش به گفتگو نشستیم از آنجا که برابر تجربه رابینو (۱۳۵۷: ۲۰) و خودزکو (۱۳۵۴: ۷۷) «گیلک‌ها به منظور حراست از توتستان‌های خویش، رمه‌های دام را از خود دور می‌کنند و غالباً آن را به گالش‌ها می‌سپارند» در نتیجه، تجربه‌های این مردمان حاوی نکات تأمل‌برانگیزی بود.

یکی از دامداران کوه‌نشین گیلک که گالش یا چوپان نامیده می‌شود، بخشی از تجربه‌های خود را به این صورت روایت نمود:

در گذشته ما به ییلاق و قشلاق می‌رفتیم؛ دام‌های گیلک‌ها^۱ به ما سپرده می‌شد. در قشلاق گاوها آزاد بودند به راحتی به چرا می‌رفتند گاهی هر روز غروب و گاهی پس از چند ماه به خانه بر می‌گشتند؛ به هنگام کوچ به ییلاق، به خاطر فضای محدود آنجا، گاوها اغلب اوقات کنار هم و گهگاهی در طوبله‌های مشترک بودند. بنابراین همیشه احتمال درگیری یا جنگ خونین میان گاوهای نر وجود داشت. هرچند برخی از این جنگ‌ها به دور از دخالت ما بود اما گاهی این وضعیت در ییلاق و نزدیک ما رخ می‌داد؛ ما به‌منظور جلوگیری از جنگ بی‌هنگام گاوهای نر، افتادن از صخره‌ها و ارتفاعات، احتمال آسیب و ضرر به دام‌ها، سعی می‌کردیم شکل طبیعی جنگ گاوهای نر را طی یک پروسه محدود کنیم تا گاوهای نر میان خود یکی را به‌عنوان گاو برتر بشناسند. در همین حال کول‌شاخ^۲ آن‌ها مایه تفریح ما در ییلاق را فراهم می‌نمود که هیچ سرگرمی در آنجا نداشتیم؛ اما هیچ‌وقت بیاد ندارم که برای آن در گذشته شرط‌بندی کرده باشیم. فقط باعث می‌شد کنار هم (اعم از زن و مرد) بشینیم چای بنوشیم و دستی به شادی به هم بکوبیم.

از آنجایی که تحلیل گران مناسبات نسلی، نخستین بزنگاه را مربوط به دیالکتیک اراده‌های طالب تغییر دو نسل قلمداد می‌کنند (صمیم، ۱۳۹۹: ۹۵) بنابراین متن مصاحبه فوق می‌تواند

بزنگاهی باشد که عده‌ای از آن عبور نمودند و از تغییر همین نقطه، دیگر هیچ چیز در پدیده فراویز و رزاجنگ، طبیعی نبوده است.

۲.۴ ورزا جنگ در تجربه پژوهش گر (روایت دوم رهیافت غیرمستقیم)

در غروب یک روز پاییزی وقتی از گوشه و کنار شهر خبر می‌رسید یک ورزاجنگ «میدان‌گش»^۳ در شهر سنگر در جریان است، به دیدن مادر خانواده‌ای که یک طرف این جنگ بود و با پرورش گاوجنگی، هزینه زندگی‌شان را تأمین می‌کردند، رفتیم. روز موعود و پیش از آغاز مسابقه، برای همسایه‌ها و برخی از طرفدارانی که روی بُرد گاوانر قمار کرده بودند، ضیافت ناهار ترتیب دادند.

به باور اغلب طرفداران ورزاجنگ، گاوشان به واسطه تیمار، همراهی و همدلی فراوان، حرف‌هایشان را درمی‌یابد و می‌داند که چند روز آتی باید به جنگ برود و این خواست و میل اوست چراکه دیگر در طویله آرام و قرار ندارد. نزد اغلب آن‌ها حیوان تنها یک موجود زنده برای سوداگری نیست؛ بخشی از هویت و جهان زندگی‌شان است که می‌توانند با آن سخن بگویند، مهر بورزند، بازتاب مهربانی‌شان را احساس کنند، حتی با حیوان در رقص و بازی باشند، با و برای حیوان بگریند. برای اینان، مهر و کین هنوز و همچنان درهم آمیخته است و طبیعت هنوز خود را بر فرهنگ غلبه می‌دهد. از همین روست که طویله گاوانی که قرار است تا چند روز دیگر قربانی خشونت و قمار گردند، تمیز و مزین به وسایل سرمایشی و گرمایشی به‌منظور تنظیم دمای محیط برای گاوانر بود و در برخی از این طویله‌ها، تجهیزات و وسایلی برای تفریح، بازی یا تمرین حیوانات تدارک دیده شده بود. روشنایی و تاریکی داخل فضای این طویله‌ها نیز وابسته به نزدیکی و دور بودن از حضور در یک جنگ گهگاهی تغییر می‌کرد. برخی از طرفداران متعصب ورزاجنگ از بُردن گاو نر بسان پت به داخل منزل خود ابایی نداشته و به زعم‌شان «هستی‌شان با عشق‌شان (گاوانر) گره خورده» است: عشقی که سرنوشتی جز قربانی شدن ندارد. در یکی از موارد، در طویله تلویزیون نصب شده و فردی زندگی روزمره خود را به طویله منتقل نموده بود! به تعبیر دیگر، تعداد افرادی که مثل مش‌حسن در فیلم گاو با حیوان‌شان رابطه عاطفی ویژه‌ای دارند کم نیست.

پیش از مسابقه اصلی، فیلم‌های گاو حریف را ساعت‌ها می‌بینند و متناسب با آن فیلم‌ها، شاخ گاو تراشیده می‌شود تا آسیب به حریف کاری‌تر باشد. پیش از سوار کردن گاو نر بر یک حمل‌کننده، حیوان در حیاط خانه، ادرار نموده و در زمزمه‌های مردم شنیده می‌شود که «حیوان

بررسی پدیدارشناسانه حیوان‌آزاری در مراسم ورزا جنگ (حسین صولتی و دیگران) ۱۸۳

استرس دارد؛ بنابراین صاحب ورزا، از همه می‌خواهد تا اطراف حیوان را خالی کنند و از گاو فاصله بگیرند تا شاید در آرامش، بر نیسان تزئین‌شده‌ای که به این منظور تهیه کرده بودند، سوار شود. دلیل تزئین وانت با فرش این است که حیوان تا پیش از رسیدن به میدان، سُر نخورد و آسیب نبیند. به یکی از حاضران گفتم چرا حیوانی را که با عشق بزرگ می‌کنید برای کشته‌شدن به میدان جنگ می‌فرستید؟ پاسخ داد:

اولا ما دوست نداریم آن‌ها بمیرند و حتی زخمی شوند. زخمی که بر بدن‌شان می‌نشیند گویی بر بدن خود ما نشسته است اما خیلی از انسان‌های شهر ما فرزند خود را به میدان جنگ در سوریه فرستادند! برای اعتقادشان! آیا آن‌ها عاشق فرزندان‌شان نبودند؟ ما هم فرزندانمان [گاونر] را به میدان مبارزه می‌فرستیم؛ برای اعتقادمان! من هزینه‌ای که برای ورزا می‌کنم برای فرزندم نمی‌کنم برایش دامپزشک از تهران می‌آورم و علوفه‌ای که به او می‌دهم بسیار ویژه است! این همه، من برای راحتی او می‌جنگم؛ یک بار او برای من بجنگد.

پیش از حضور در میدان، ساعت‌ها منتظر زمان و مکان اصلی مسابقه بودیم؛ این ابهام برای مخفی ماندن کل داستان در مواجهه با پلیس و احتمال برهم‌زدن ورزا جنگ بود. هرچند میدان شهرسنگر محصور نبود اما برعکس روایت غلامی (۱۳۹۰) حیوان از آسیب در امان نماند. اینجا همه چیز حول یک آشفتگی و بی‌نظمی خاص می‌چرخد. یکی می‌گوید: «وقتی جلوی چشم بدون استناد به قوانین توسط مجری قانون، ورزای من فروخته می‌شود؛ چگونه می‌توانم آرامش را حفظ کنم؟». یک پارادوکس عجیب و مبهم حول قانون و مجری آن وجود دارد. پلیس به استناد قوانینی مبهم سعی می‌کند رفتارشان را توجیه نماید. از طرفی، شهروندی که مورد ظلم واقع شده، قانون را ابزاری برای زورگویی به خود می‌پندارد و دستاویزی برای سخن از حق شهروندی، ندارد.

در میدان تماشاگرانی از شش تا هشتاد سال حضور داشتند. بازنده‌های شرط‌بندی به همه فحش می‌دادند؛ حتی به صاحب گاوی که خود طرفدارش بودند! کمتر بازنده‌ای نگران ورزایی بود که تا پای جان جنگیده و الان بر زمین افتاده و باید به قصاب سپرده شود! و سعی می‌کردند سریع میدان را ترک کنند. برنده‌های شرط‌بندی هم به فکر حیوان نیستند و به یکدیگر وعده کباب می‌دادند. اینجا همه آزادی‌های پنجگانه سینگر (۱۳۹۹: ۲۹۱) پیرامون رفاه حیوانات جاری است اما کسی لحظه‌ای به کشتن حیوانات برای تفریح و ضرورت پایداری سودشان، نمی‌اندیشد. هرچند در برخی از میدان‌ها برای التیام دردهای حیوان زخم‌دیده، دامپزشک حضور دارد و یا به شکل اورژانسی، تیمار را با ترکیبی از زردچوبه و تخم‌مرغ انجام می‌دهند اما غالب

جمعیت از درد و یا زخم حیوان سخن نمی‌گویند و سخن گفتن از حقوق حیوانات در این جمع، به مثابه یک شوخی مزخرف و بی‌مزه، جلوه می‌کند. آنچه جدی است، آماده کردن صحنه‌ای برای شاخ به شاخ شدن گاوهاست.

به هر حال، پس از ماساژ آلت نرینگی گاو نر و تحریک جنسی حیوان، دو حیوان را با طناب و کشان‌کشان به سمت هم آوردند تا شاید جنگ آن دو بساط تفریح، سرگرمی و از همه مهم‌تر لذت شرط‌بندی، عده‌ای را فراهم کند. بی‌ارادگی حیوانات در جنگیدن، اغلب به علت تحریک جنسی و مسائل حاشیه‌ای کمتر به چشم می‌آید. با اندکی واکاوی در انبوه فیلم‌های ورزش‌جنگ‌مازندران و گیلان به خوبی می‌توان حرکات و نشانه‌های زیادی را در ظاهر یافت که حیوانات به اجبار به این کار گماشته می‌شوند. بسیاری از کنشگران ورزش‌جنگ (اعم از تماشاگر، صاحبان گاو نر، طناب‌دار و...) به خوبی می‌دانند که حیوانات هم از آسیب‌های مستقیم فیزیکی رنج می‌برند و هم از ترس، دلهره، استرس و مسائلی از این دست، اما کسی نمی‌خواهد ظلم به حیوان را اعتراف کند و با بهانه‌ای از کنار آن رد می‌شود. فروبستگی برای گفتگو تنها مختص طرفداران این پدیده نیست؛ بسیاری از نهادهای موجود در رشت به محض شنیدن مطالعه بر روی جمعیت ورزش‌جنگ توسط پژوهشگران، چهره درهم کشیده و تعجب خود را مخفی نکرده و گه‌گاهی زبان به سرزنش گشودند!

در مجموع فراتر از مرگ یک موجود زنده که ساز تفریح برخی را کوک می‌کند؛ پس از هر مسابقه آمیختگی درد، خشم، لذت شکست دادن، زورآزمایی بی‌حصر، فروبستگی عقل، خون و... را به راحتی می‌توان مشاهده نمود.

۳.۴ افقی‌سازی تجربه کنشگران ورزش‌جنگ

بهنام خداپناه مترجم کتاب مشهور «آزادی حیوانات» در مقدمه این کتاب می‌نویسد زمانی سهراب سپهری در پاسخ به انتقادات احمد شاملو از او مبنی بر اینکه، «سر آدم‌های بی‌گناهی را لب جوب می‌پُرند و من دو قدم پایین‌تر بایستم و توصیه کنم که آب را گل نکنید؛ تصورم این بود که یکی‌مان از مرحله پرت بودیم...» چنین گفته بود: «انسانی که نگران آب خوردن یک کبوتر نباشد، همان انسان به‌راحتی آدم می‌کُشد» (سینگر، ۱۳۹۹: ۱۰). اینکه باید به چه حدی از حقوق، رفاه یا حمایت از حیوانات قائل باشیم نگاه تحلیلی پژوهشگران در سطور آتی است که در این مرحله برای افقی‌سازی تجربه کنشگران ورزش‌جنگ، اپوخته می‌کنیم. یعنی من آنچه درباره استنتاج منطقی می‌دانم را تعلیق می‌کنم (اسمیت، ۱۳۹۶: ۲۷۳). بنابراین فعلاً به سراغ تجربه‌های

مشارکت‌کنندگان در این مطالعه می‌رویم و بدون دخالت سعی می‌کنیم، تصورات آنها پیرامون «حیوان‌آزاری در ورزاجنگ» را برجسته نماییم تا نمود چگونگی تجربه آن‌ها را آشکار کنیم. بدین ترتیب با تکیه بر استراتژی موستاکاس (Clark E. Moustakas) (به نقل از ایمان ۱۳۹۷: ۲۷) به افقی‌سازی تجربه کنشگران می‌پردازیم.

جدول ۱. تجربه‌های کنشگران پیرامون نسبت میان ورزاجنگ و حیوان‌آزاری

برای پرهیز از عفونت پای زخمی حیوان، بارها برای جمع‌آوری فضولات تا صبح در طویله، بیدار مانده‌ام. گاو هزینه دارد؛ اصولاً بدون پول نمی‌توان زندگی کرد بنابراین در ورزاجنگ حضور می‌یابم.

ارزش ترسیدن از رنج حیوانات، بنابراین می‌گویند: اگر جگر دعوا نداری، ورزاجنگ نیا؛ اینجا جای سوسول‌ها نیست! هرچند ممکن است صاحب ورزای حریف را نزنم؛ اما بعد از هر باخت دوست دارم این کار را انجام دهم!

ما ده دقیقه به حیوان ظلم می‌کنیم که بجنگد؛ در حالیکه ساعت‌ها در روز به حیوان لطف می‌کنیم. حیوان با تعداد زخم‌های تیمار شده‌اش زیباست! (مثل جنگجویان فیلم‌های هالیود، مثل کشتی گیر).

«بعد از باخت، تنها حیوان نمی‌بازد؛ من می‌بازم» پس احتمال وقوع تصمیم غیرعقلانی وجود دارد.

در مواردی ورزابازی که نتوانسته در جنگ پیروز شوند حیوان طرف مقابل را می‌کشد!

استفاده از لباس و پوشش (دوش‌بند) برای حیوان جهت جلوگیری از مریضی حیوان.

وقتی حیوانات هم‌وزن در ورزاجنگ انتخاب می‌شوند؛ پس در پی آزارشان نیستیم.

چگونه به حیوان ظلم می‌کنم وقتی ساعت‌ها در روز با حیوانم حرف می‌زنیم؟! من به گسترش شبکه دامپزشکی کمک می‌کنم؛ پس طرفدار حیوانات هستم.

اساساً در یک بازی، چرا باید به اسباب آن بازی، توجه کرد؟ از بازی لذت ببر! شاخ‌ها را به نحوی می‌تراشند که بیشترین آسیب را به حیوان مقابل بزنند.

خیلی کار خوبی نیست؛ اما گذاشتن از هیجان این بازی سخت است.

هزاران سگ را در روز می‌کشند به ما از حیوان‌آزاری می‌گویند!

شکستن شاخ ورزا یکی از بدترین خاطرات هر ورزاباز می‌باشد.

وقتی روزی ۵ ساعت حیوان را تیمار می‌کنم من حیوان‌آزارم؟ پلیس شاخ گاونر را می‌برد؛ بعد به ما می‌گویند حیوان آزار!

گاهی با بیماری حیوان، غذا نمی‌خورم و مریض می‌شوم.

حیوان مهم نیست؛ سود من از این شرط‌بندی مهم است.

حیوان را نام‌گذاری می‌کنیم یعنی برای آن ارزش قائلیم.

حیوان احساس (ترس، اضطراب، شادی و...) دارد.

گاونری که نمی‌جنگد به درد نخور است.

انسان‌ها با هم می‌جنگند چرا حیوانات نجنگند؟ جلوگیری از جفت‌گیری حیوان پیش از جنگ.

حاضریم حیوان بمیرد اما به قصاب نمی‌فروشم.

حیوانی که نمی‌خواهد بجنگد، فرار می‌کند!

پیاده‌روی با ورزا نوعی ورزش است.

کاهش درد حیوان با داروی بی‌حسی.

گاونر ذاتاً جنگی است.

سخن از ورزاجنگ در اینجا، تنها دیدن گاونر در میدان جنگ نیست بلکه تلاشی برای آشکارگی قصدیت کنشگران و جهان زندگی‌شان پیرامون حیوان و ارتباط آن با زندگی انسانی است. در مجموع، آنچه از افقی‌سازی تجربه‌های مردم و کنشگران ورزاجنگ حاصل می‌شود درهم آمیختگی احساس‌های متضاد پیرامون حیوان است. کسانی که آن‌ها را ورزاباز می‌خوانیم، فعالیت خود را حیوان‌آزاری نمی‌پندارند و کسانی که حول این پدیده مشغولند، گاه به حیوان‌آزاری معترفند اما حاضر نیستند به هزاران دلیل آن را متوقف نمایند و حتی کسانی که مخالف این پدیده هستند خود در شکلی دیگر به حیوانات آسیب می‌زنند. در نتیجه همین تنوع رویکردهاست که درمی‌یابیم که اصولاً نهادها و قوانین درگیر در ماجرا نیز نقشی در مهار خشونت علیه حیوان ندارند؛ بلکه بیش از پیش، حیوان‌آزاری را ممکن ساخته‌اند.

جدول ۲. تجربه‌های مجری قانون و آشکارگی ضعف نهادهای قانونی پیرامون ورزاجنگ

برهم‌زدن ورزاجنگ توسط نیروهای بازنشسته پلیس و پدیدارشدن قدرت‌های فراقانونی در لایه‌های مختلف سیاسی اجتماعی. بسیاری از مجریان قانون معترفند که در مسئله ورزاجنگ براساس «پشت‌کتاب قانون» یا فراقانونی عمل می‌کنند. عدم اتخاذ یک سیاست همگن در بازه‌های مختلف موجب افزایش مقاومت، عادی‌سازی امور غیرقانونی می‌شود. خلط شرح‌وظیفه پلیس و قاضی در برخوردها: (کتک‌زدن، دستگیری و بازداشت، فروش اموال قبل مشهود بودن جرم). آشکارگی ضعف پلیس برای برهم‌زدن ورزاجنگ (نمی‌توان با دو یا سه نفر به سراغ گروه‌های بزرگ ورزاجنگ رفت). ورزاجنگ، آشکارکننده کندی و گنگی نهادهای مسئول در مواجهه قانونی با یک مسئله اجتماعی است. عدم پشتیبانی نمایندگان مجلس از لایحه حمایت از حیوانات به علت حفظ محبوبیت در میان روستائیان. همبستگی بیشتر سیل ناراضیان (طرفداران ورزاجنگ) به علت اعمال غیرقانونی توسط نهادهای قانونی. «پلیس به من می‌گوید خلاف قانون عمل نکنم در حالیکه خودش حیوانم را بدون اجازه می‌فروشد». برجسته‌سازی واژه «آدم‌فروشی» در میان روستائیان در مقابل اطلاع‌رسانی شهروندان به پلیس.

۴.۴ طبقه‌بندی ورزابازها

با نظر به اینکه حیوان‌آزاری عبارت است از رفتاری که با قصد ایراد آسیب (درد، رنج، پریشانی و یا مرگ) نسبت به حیوان انجام می‌شود، آن هم با آگاهی از این مسئله که حیوان درصدد جلوگیری از ورود این آسیب به خود است و همچنین شامل انواع فعال (Active animal abuse) (جلوه‌هایی مثل کتک‌زدن، آزار جنسی، عقیم‌کردن، سوزاندن، مسموم کردن، انباشت حیوانات در شرایط نامناسب (Animal hoarding)) و منفعل (Passive animal abuse) (شامل عدم تأمین نیازهای اساسی حیوان (Neglect of the animal's need) مثل تیمار نکردن، خوراک ندادن، درمان نکردن) است (مشکات، ۱۳۹۸: ۱۷۶-۱۸۱)؛ کنشگران ورزاجنگ را می‌توان به چند دسته تقسیم نمود:

دسته اول) به حیوان آزاری خود آگاه نبوده یا بدان معترف نیستند. در نتیجه، با ذکر دلایلی که در جدول (۱) بیان شده، سعی می‌کنند خود را از زمره حیوان‌آزارها مبرا نمایند؛ به‌خوبی می‌توان دریافت که آن‌ها به انواع حیوان‌آزاری آگاه نیستند و یا نگرش طبیعی در جامعه ایران که مبارزه انداختن حیوانات (Animal fighting) در آن جرم‌انگاری نشده، موجب گردیده این فروبستگی تداوم یابد. آن‌ها به‌علت مهرورزی در تأمین نیازهای ابتدایی حیوان و چیزی که سینگر (۱۳۹۹: ۲۹۱) آن‌ها را آزادی پنج‌گانه (چرخیدن، تیمارکردن، برخوردن، لم‌دادن و کش‌دادن آزادانه اعضای بدن) می‌داند؛ وقتی ساعت‌ها به تیمار حیوان و سخن گفتن با گاو مشغول هستند، تصور می‌کنند سامان‌دهی بازی و نبرد خونین ورزاجنگ، نه تنها حیوان‌آزاری نیست بلکه مبتنی بر طبیعت حیوان می‌باشد. این در حالی است که هرگز به اراده حیوان در عمل طبیعی توجه نمی‌کنند و همچنین شرطی کردن حیوان، جلوگیری از جفت‌گیری گاو نر پیش از مبارزه، اجبار با طناب برای سرشاخ کردن دو حیوان در نبرد و... برایشان مبین حیوان‌آزاری نیست. به تعبیر ساده‌تر، آن‌ها به‌علت پرهیز از حیوان‌آزاری منفعل به حیوان‌آزاری فعال خود معترف نیستند.

دسته دوم) تاحدی به حیوان‌آزاری معترفند اما بدان مشغولند. این گروه به واسطه تعامل زیاد میان حیوان و انسان، نامگذاری عاطفی و گسترش دامنه مهرورزی با حیوان، درد و رنج حیوان را بیشتر درک می‌کند و برابر روایات افقی‌سازی (جدول ۱) و با تکیه بر استدلال‌هایی بشرح ذیل سعی می‌کنند تا حدی وجدان خود را التیام ببخشند:

- «ای کاش می‌مردم بریدن شاخ گاو را نمی‌دیدم!»
- سالی یکبار سعی می‌کنم برای ورزا، جنگی سامان می‌دهم.
- هزاران سگ را در روز می‌کشند به ما از حیوان آزاری می‌گویند!
- بعد از جنگ به کاهش درد حیوان با داروی بی‌حسی اقدام می‌کنم.
- به گسترش دامپزشکی کمک می‌کنم در نتیجه طرفدار حیوانات هستم.
- وقتی در ورزاجنگ، حیوان هم‌وزن انتخاب می‌کنم؛ در نتیجه دنبال آزارش نیستم.
- اگر برای هر مبارزه دامپزشک حضور داشته باشد؛ در نتیجه حیوان درد کمتر متحمل می‌شود.

این دسته معترفند که «کار خوبی نیست؛ اما گذشتن از هیجان این بازی سخت است». در نتیجه، سعی می‌کنند به برخی از اصول آزادی پنج‌گانه حمایت از حیوانات که شامل رهایی از

درد، رنج و ترس و اضطراب است بیش از سایر کنشگران توجه نمایند. در همین راستا، بهنگام بازگویی روایت‌های خود، رابطه محبت‌آمیزشان با حیوان را بیش از حوادث میدان نبرد برجسته می‌کنند اما فراموش می‌کنند که در فراز و فرودهای رابطه انسان و حیوان، ورزش‌جنگ به شکلی طبیعی محدود نمی‌شود بلکه در بازی یا مراسم ورزش‌جنگ اراده انسانی (زور و سلطه انسان بر حیوان) است که بر طبیعت حیوان، غلبه دارد و گاو را به میدان نبرد می‌آورد.

دسته سوم) حیوان‌آزاری، برای‌شان مطرح نیست. این گروه به واسطه برجسته‌شدن مولفه‌هایی مثل حیثیت، سنت، هیجان، لذت، قمار و... در زندگی روزمره‌شان، بر این باورند که «اساساً در یک بازی، چرا باید به اسباب آن بازی، توجه کرد؟ از بازی لذت ببر!» (جدول ۱). این دسته بسان آنچه اولثاریوس (۱۳۶۹: ج ۲/ ۵۷۲) از عطش قتل‌عام شاه صفوی برای شکار و جنگ حیوانات بیان می‌کند، تنها به هیجان بازی می‌اندیشند و حیوان به مثابه یک ابزار و ملک انسان پنداشته می‌شود. در اینجا نه تنها اراده حیوان، بلکه خود «حیوان» به‌عنوان یک مُدرک حیات مطرح نیست بلکه به باورشان «حیوان مهم نیست؛ سود من از این شرط‌بندی مهم است». در این دسته بسان آنچه پاشایی (۱۴۰۱: ۱۱۴) شخصیت‌های ضداجتماعی، می‌نامند براحثی قابل مشاهده است. مصاحبه و همکلامی با این افراد در گروه‌کانونی ورزش‌جنگ، سخت‌تر از سایر افراد بوده است.

دسته چهارم) تاحدی به حیوان‌آزاری دیگران معترفند اما خود را تماشاگر می‌پندارد! این گروه به‌واسطه اینکه خود را تماشاگر می‌دانند؛ از دامنه حیوان‌آزاری مُبرا می‌پندارند و بر این باورند که دلیل حضورشان در ورزش‌جنگ سرگرمی، اندکی هیجان، اشتغال به بازی سنتی و... است. این در حالی است که بسان آرت (۱۳۹۴: ۱۴۶) می‌توان نوشت «تماشاگر، و نه بازیگر، سرنخ معنای امور بشری را در دست دارد». همان موضوعی که قانونگذار امریکایی را بر آن داشته تا بر «ضرورت گزارش حیوان‌آزاری» در صورت مشاهده تأکید نماید (مشکات، ۱۳۹۸: ۱۷۴). با مراجعه به نخستین بزنگاه، که ورزش‌جنگ از «تماشا»ی یک جنگ طبیعی بین دو گاوئر آغاز شد و همچنین با تکیه بر استدلال رضا صمیم (۱۳۹۹: ۶۹) که نقاط بزنگاه را نقاط پیوست دوره‌های مختلف تاریخ می‌داند؛ می‌توان دریافت که «تماشاگر بودن» نقطه گسست از حیوان‌آزاری نیست بلکه نقطه‌ای بحرانی از مواجهات میان نسل‌هاست. به عبارت دیگر، از آنجایی که کنشگران ورزش‌جنگ، وابسته به صحنه، بازیگران دیگر و تماشاگران هستند تا در مقام جایگاه نمود یافتن خود آن چیز، خود را پدیدار کنند؛ در نتیجه، تماشاگران به آزدن حیوان کمک نموده‌اند. در مقام جمع‌بندی می‌توان به نقل از پاشایی (۱۴۰۱: ۱۰۶) نوشت: «اگر مشاهده

شکنجه و آزدن حیوانات، مردم منطقه‌ای را متألم و آزرده نکرد به معنی عدم حیوان‌آزاری نیست».

۵. بحث و نتیجه‌گیری

ورزاجنگ پدیده‌ی میان‌رشته‌ای است که وجه و کرانی از آن با برجسته‌سازی ضرورت تداوم و استمرار آن، تحت عنوان بازی یا نمایش، علاوه بر منفعت اقتصادی، حفظ سنت‌های فرهنگی و تداوم زیست هویتی پدیدار می‌شود. در این افق، فرهنگ و هویت بدون نگاه انتقادی تداوم می‌یابد. حتی برومبِرْه (۲۰۱۷: ۲۸-۳۰) که مدتی در گیلان زیسته، ابراز امیدواری می‌کند که این بازی بدون ممنوعیت در ایران برگزار شود! به تعبیر دیگر، از یک طرف غلامی (۱۳۹۰)، موسوی دیزکوهی (۱۳۸۶)، جمالی (۱۴۰۱)، و... نه تنها سخنی از حقوق حیوانات در میان نمی‌آورند بلکه در پی راهگشایی به‌منظور برجسته نمودن حقیقتی به نام سنت‌های محلی و بومی بوده‌اند. از طرف دیگر، بسیاری از پژوهش‌های مرتبط با حقوق حیوانات در جامعه‌ی ایرانی (مبتنی بر داده‌های سایت پرتال جامع علوم انسانی) از گفتمان دینی برای مخالفت با آسیب و رنج حیوانات بهره گرفته‌اند. آنچه مایه تامل اخلاقی می‌باشد، این است که نباید در خشونت‌مندی ورزاجنگ تردید نمود. خشونت مراسم ورزاجنگ در زمینه‌های مختلف حیات جمعی افراد درگیر در آن به خشونت میان انسان‌ها نیز دامن می‌زند و آن را توجیه می‌کند. در یکی از مصاحبه‌ها دیدیم که چگونه قربانی شدن گاو با قربانی شدن فرزند در جنگ مقایسه و قرین شد.

یافته‌های پژوهش در جمع‌بندی، ما را به سرآغازهای متعددی می‌کشاند. در اینجا قصد نداریم که علاوه بر مباحثی که از زاویه تخصص جامعه‌شناسی سیاسی مطرح شد چیزی را به شرح و تفصیل ارائه کنیم. اما فرم و محتوای این مراسم اگر ما را یاد توتم و تابو بیندازد چیز چندان غریبی نیست. یک بار دیگر این عبارات را از نظر بگذرانیم: «کول‌شاخ گاوها مایه تفریح ما در بیلاق را فراهم می‌نمود که هیچ سرگرمی در آنجا نداشتیم؛ اما هیچ‌وقت بیاد ندارم که برای آن در گذشته شرط‌بندی کرده باشیم. فقط باعث می‌شد کنار هم (اعم از زن و مرد) بشینیم چای بنوشیم و دستی به شادی به هم بکوبیم». و اینکه «پس از ماساژ آلت نرینگی گاو نر و تحریک جنسی حیوان، دو حیوان با طناب و کشان‌کشان به سمت هم آورده می‌شوند».

جدای از این تحلیل روانکاوانه که ما را به سرچشمه‌های زایش ادیان نیز سوق می‌دهد، ترجیح می‌دهیم که بحث را از زاویه‌ای دیگر بنگریم. در اینجا و به‌طور خاص، می‌توان به

مفهوم «درد شبح» (Phantom Pain) در اندیشه بلومبرگ مراجعه نمود. براساس این مفهوم، کسانی که عضوی از بدنشان قطع شده است، نمی‌توانند با فقدان عضو از دست رفته کنار بیایند و تا مدت‌ها گمان می‌کنند که جای خالی این عضو، درد می‌کند. بلومبرگ، یک معطل دوران مدرن را گرفتاری به همین درد می‌داند؛ به ویژه برای کسانی که نتوانسته‌اند از افق سکولاریزاسیون خارج شوند (نمونه بارز آن کافکا است) و همچنین نتوانسته‌اند انسجام زبانی مستقلی برای خود بیوروند. به همین دلیل، دوران مدرن همچنان به زبان الهیات سخن می‌گوید (کرول، ۱۴۰۰: ۲۹). در این راستا، گویی برای فرا رفتن از پیش‌انگاشت‌های سستی یا پست‌مدرن و محدود از عقل (ابزاری پنداشتن آن) و ضرورت‌های نهادی شدن عقل‌غیرابزاری در دنیای مدرن، نیازمند تعمق بیشتری در پرداختن به مسئله سامان‌دهی جنگ حیوانات و کنشگران حول این موضوع هستیم. پرداختن به این موضوع در چارچوبی مستقل، ضرورتی مدرن به عنوان آرمان حاکمیت خرد برزندگی فردی و اجتماعی شهروندان ایرانی احساس می‌شود چرا که هنوز تعداد زیادی از پژوهشگران ایرانی با درد شبح مواجه هستند و با دست‌او‌های سستی در پی حل مسائل دنیای مدرن هستند. نه تنها پژوهشگران، بلکه خود افراد درگیر در مراسم و رزاجنگ نیز با درد شبح مواجه هستند؛ به این مفهوم که نمی‌توانند در دنیای مدرن با فقدان عضو از دست‌رفته (حیوان به مثابه ابزار) کنار بیایند و همچنان جای خالی بازی‌خونین نسل‌های پیشین را در جامعه احساس می‌کنند و نه تنها خواهان به رسمیت شناخته شدن هستند بلکه به دنبال برساختن فدراسیون برای آن هستند. در حالیکه بسیاری از کشورهای جهان، در پی یافتن راه‌حل حقوقی برای تعامل مطلوب میان انسان و حیوان هستند؛ کنشگران و رزاجنگ از پژوهشگران می‌خواهند که با تکیه بر استدلال‌های دنیای سستی، راه‌حلی مدرن برای جای خالی عضو از دست رفته بیابند.

در مجموع و با نظر به اندیشه بلومبرگ، از آنجایی که انسان هیچ قدرتی در برابر استعلای دور، مهجور و فهم‌ناپذیر نداشته‌اند، در نتیجه متوجه شدند که به حقیقت نهایی مربوط به هستی و رستگاری‌شان دست نخواهند یافت؛ تنها امکانی که در این وضع اسفناک باقی مانده، وجود دارد؛ خوداثباتی درون‌ماندگار انسان متناهی در همین جا بر روی زمین است. این خوداثباتی در آغوش کشیدن فروتنانه جهان می‌باشد (استایف‌هالس، ۱۴۰۱: ۱۸۵). این هم‌آغوشی به زعم بلومبرگ، در مدرنیته، طبیعت صرفاً چونان ابزاری در خدمت بقای انسان‌ها نیست؛ بلکه به ماده خامی تبدیل می‌شود که انسان‌ها «در» آن خود را تحقق می‌بخشد و اثبات می‌کنند (استایف‌هالس، ۱۴۰۱: ۲۱۵) اما با اندکی تغییر، پژوهشگران بر آن هستند که این هم‌آغوشی با جهانی که در آن

بررسی پدیدارشناسانه حیوان‌آزاری در مراسم ورزا جنگ (حسین صولتی و دیگران) ۱۹۱

پرت شده‌ایم، انسان «با» طبیعت خود را تحقق می‌بخشد. این «با» طبیعت بودن یعنی پذیرش حیوانات چونان مُدرک‌های حیاتی که می‌توانند صاحب نوعی از حقوق باشند.

پی‌نوشت‌ها

۱. گالش‌ها علیرغم سکونت در گیلان، به مردم ساکن جلگه رشت گیلک می‌گویند و خود را از آن‌ها منفک می‌دانسته‌اند.
۲. یکی از معانی «کول» در زبان گیلکی، «کُندی» است در نتیجه کول‌شاخ به معنی عمل جنگیدن حیوان به شکل طبیعی است.
۳. مبارزاتی که احتمال کشته‌شدن یک حیوان در آن زیاد است.

کتاب‌نامه

- آرنت، هانا (۱۳۹۴)، *حیات ذهن*، ترجمه مسعود علیا، چاپ پنجم، تهران: انتشارات ققنوس.
- استایف‌هالس، ویلم (۱۴۰۱)، *برهوت معنوی جهان*، ترجمه زانیار ابراهیمی، تهران: پگاه روزگاران.
- اسمیت، دیوید وودراف (۱۳۹۶)، *پدیدارشناسی هوسرل*، ترجمه غلام‌عباس جمالی، تهران: نقش جهان.
- اصلاح‌عربانی، ابراهیم (۱۳۷۴)، *کتاب گیلان*، جلد سوم، تهران: گروه پژوهشگران ایرانی.
- اولثاریوس، آدام (۱۳۶۹)، *سفرنامه آدام اولثاریوس: اصفهان خونین شاه‌صفی*، ترجمه حسین کردبچه، جلد دوم، چاپ دوم، تهران: کتاب برای همه.
- ایمان، محمدتقی (۱۳۹۷)، *روش‌شناسی تحقیقات کیفی*، قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه.
- پاشایی، شهلا (۱۴۰۱)، «عدم وجود قانون در رابطه با حقوق حیوانات از منظر حقوقی و علم روانشناسی»، *مجله بین‌المللی پژوهش ملل*، دوره ۷، شماره ۷۴، فروردین، صص ۱۰۳-۱۲۱.
- جمالی، محمد (۱۴۰۱)، *مطالعه مردم‌شناختی ورزا جنگ: مورد مطالعه شهرستان خمam*، پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد، رشته جامعه‌شناسی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه گیلان.
- خودزکو، الساندر بورجکو (۱۳۵۴)، *سرزمین گیلان* (توصیفی تاریخی و جغرافیایی از سرزمینی واقع در جنوب دریای خزر)، ترجمه سیروس سهامی، تهران: انتشارات پیام.
- رابینو، یاسنت لویی (۱۳۵۷)، *ولایات دارالمرز ایران گیلان*، ترجمه جعفر خمamی‌زاده، رشت: انتشارات طاعتی.
- سینگر، پیتر (۱۳۹۹)، *آزادی حیوانات*، ترجمه بهنام خدایانه، تهران: انتشارات ققنوس.
- صمیم، رضا (۱۳۹۹)، *مواجهات نسلی و ثبات سیاسی در ایران معاصر*، چاپ اول، تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی.

۱۹۲ جامعه‌پژوهی فرهنگی، سال ۱۵، شماره ۲، تابستان ۱۴۰۳

غلامی، اباذر (۱۳۹۰)، *بازی‌های محلی گیلان*، رشت: فرهنگ ایلیا.
کرول، جوپل (۱۴۰۰)، *پایان الهی یا بشری تاریخ*، ترجمه زانیار ابراهیمی، تهران: پگاه روزنو.
مشکات، سیدمصطفی (۱۳۹۸)، «مطالعه‌ی تطبیقی حیوان‌آزاری در نظام کیفری ایران و ایالات متحده امریکا»،
پژوهش حقوق کیفری، سال ۸، شماره ۲۹، زمستان، صص ۱۷۳-۲۰۴.
موسوی، سیدهاشم؛ عباسی، هوشنگ؛ محمدی، محمدعلی؛ نژادبخش، اصغر (۱۳۸۵)، «پژوهش مردم‌شناختی
درباره‌ی ورزش‌جنگ در فرهنگ گیلان»، *مجله‌ی مطالعات اجتماعی ایران*، دوره ۱، شماره ۲، تابستان،
صص ۱۶۴-۱۸۱.
موسوی، سیدهاشم؛ عباسی، هوشنگ؛ نژادبخش، اصغر؛ رفیعی‌مقدم، هما (۱۳۸۶)، *نمایش‌ها و بازی‌های
سنتی گیلان*، زیر نظر محمود طالقانی، رشت: فرهنگ ایلیا.

- Bromberger, C. (2017). Les combats de taureaux dans le nord de l'Iran, une passion populaire interdite, 21-33.
- Cohen, E. (2014). Bullfighting and tourism. *Tourism Analysis*, 19(5), 545-556.
- Cordeiro-Rodrigues, L., & Achino, E. (2017). A case study on moral disengagement and rationalization in the context of Portuguese bullfighting. *Polish Sociological Review*, 199(3), 315-328.
- Geertz, C. (1973). *Interpretation of cultures*, (Vol. 5019). Basic books.
- Hoyt, G. (2017). Fighting against Bullfighting: Tackling Spain's Bloody Tradition.
- Ishii, H. (2006). Bull fighting: tradition and acculturation. *International Journal of Sport and Health Science*, 4(Special_Issue_2006), 152-160.
- Ishikawa, N. (2009). Inheritance and characteristics of bullfighting in Japan. *Japanese Journal of Human Geography*, 61(6), 514-527.
- Le Bot, O. (2016). The Limitation of Animal Protection for Religious or Cultural Reasons. *US-China L. Rev.*, 13, 1.
- Villena, D. (2021). A Critique of Mario Vargas Llosa's Putative Justifications of Bullfighting. *Journal of Animal Ethics*, 11(2), 31-41.